

INDUSTRIJSKA POLITIKA KAO FAKTOR KONKURENTNOSTI EVROPSKE UNIJE NA GLOBALNOM TRŽIŠTU

Gorica Bošković

Univerzitet u Nišu, Ekonomski fakultet, Srbija

✉ gorica.boskovic@eknfak.ni.ac.rs

Ana Stojković

Student doktorskih studija

✉ anastojkovic73@yahoo.com

UDK
338.45
(4-672EU)
Pregledni rad

Apstrakt: Ujedinjenje najrazvijenijih evropskih država i njihovih ekonomija baziranih na teškoj industriji, nakon Drugog svetskog rata, izgledalo je kao jedino rešenje da se evropsko tržište odupre zahuktalim privredama SAD i Japana, odnosno da tim privredama postane konkurent na globalnom tržištu. To je ostvareno kroz različite oblike ekonomskih zajednica, formiranih na teritoriji Evrope tokom druge polovine dvadesetog veka, a koje su 1992. godine sporazumom u Mاستrihtu, preimenovane u Evropsku uniju. Industrijska politika Evropske unije je od svog nastanka imala iste prioritete – da, na bazi investicija u znanje i visokotehnološke inovacije, Evropa postane lider globalne ekonomije. To se, međutim, još uvek nije desilo, a s obzirom na razne ekonomsko-političke krize koje poslednjih godina potresaju Uniju, šanse da će se desiti su sve manje. Razlozi za takvo stanje su brojni, kako unutar same Unije, tako i van nje. Implicitno se postavlja pitanje da li su najrazvijenije zemlje u svetu i njihove ekonomije dostigle svoj zenit i kako Evropska unija može postići dalji rast na prezasićenom globalnom tržištu. U radu se razmatra uloga industrijske politike kao faktora koji je doprinio i koji u budućnosti još više može doprineti da se reše mnogi nagomilani problemi u Evropskoj uniji, čime bi ova ekonomsko-politička zajednica evropskih država postala konkurentnija na globalnom tržištu.

Primljeno:
29.08.2014.
Prihvaćeno:
24.10.2014.

Ključne reči: industrijska politika, Evropska unija, konkurentnost, globalno tržište, ekonomsko-političke krize

Uvod

Evropska unija (EU), koja danas postoji kao jedinstvena ekonomska i politička zajednica 28 država članica (koje svojom površinom zauzimaju najveći deo teritorije Evropskog kontinenta), ima svoje korene u prvim decenijama posle Drugog svetskog rata (European Union, How the EU works, 2013). Ideja ratom opustošenih evropskih država bila je da ekonomskom kooperacijom obnove svoje nacionalne ekonomije, onemogućće eventualne ponovne sukobe između sebe i ujedno se zaštite od konkurencije sa strane. U decenijama koje su usledile, pokazalo se da su sredinom i u drugoj polovini dvadesetog veka najveća opasnost, u smislu konkurencije za evropske države, bile SAD i Japan. SAD je iz rata izašla kao pobednik i njena zahuktala privreda bila je bazirana na masovnoj proizvodnji. U tom periodu, SAD nije imala konkurenciju u svetu. Do temelja porušeni Japan, kao jedan od najvećih gubitnika Drugog svetskog rata, fanatičnim radom i zalaganjem upravo uz pomoć američkih inženjera i konsultanata, ubrzano je postao svetska ekonomska super sila.

Ovo su bili glavni razlozi zbog kojih je 1951. godine, Pariskim ugovorom na period od 50 godina, osnovana Evropska zajednica za uglj i čelik (engl. *European Coal and Steel Community*). Ova zajednica imala je ulogu prvog koraka ka ujedinjenju Evrope i trebalo je da eliminiše svaku mogućnost eventualnih daljih ratova između država članica, udruživanjem njihovih teških industrija, kao i odbranu evropskih država od pomenutih i drugih konkurentskih ekonomija (European Union, The Schuman Declaration, 2014). Istih šest država, koje su osnovale Evropsku zajednicu za uglj i čelik (Zapadna Nemačka, Francuska, Italija, Belgija, Holandija i Luksemburg), 1957. godine u Rimu su potpisale ugovore o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju (engl. *European Atomic Energy Community*) i Evropske ekonomske zajednice (engl. *European Economic Community*). Ovi ugovori, poznati kao Rimski ugovori, u suštini su podelili nadležnosti između najuticajnijih članica u pogledu što većeg investiranja u industriju. Cilj je bio podizanje konkurentnosti industrije, kao i efikasan nastup Zajednice, kako na unutrašnjem, tako i na globalnom tržištu. Ugovorom iz Matrihta, 1992. godine, stvorena je Evropska unija (u čiju su strukturu ušle prethodno osnovane zajednice).

U Evropskoj uniji, 2000. godine, usvojena je Lisabonska strategija, poznata još kao Lisabonska agenda – novi koncept industrijske politike, kojim je planirano da do 2010. godine EU postane najkonkurentnija ekonomija u svetu. Iako su rezultati pojedinih istraživanja pokazivali pozitivne trendove pojedinih aspekata Lisabonske strategije (kao što je, na primer, rast BDP-a za 1,8% i zaposlenosti za 1,5% već u 2002. godini), neke procene su ukazivale na visoke troškove vezane za neostvarivanje većine ciljeva ove strategije, gde prednjači

jaz u potencijalu rasta, kako između država članica, tako i između Unije i njenih spoljnotrgovinskih partnera (Council of the European Union, 2005).

Kao logična posledica najduže i najteže krize sa kojom se Evropska unija suočila od početka svog postojanja, javile su se mere jedne nove strategije, nazvane *Evropa 2020*. Naime, svetska ekonomska kriza, koja je izbila 2008. godine, usled domino efekta izazvanog kolapsom najvećih američkih investicionih banaka, samo je dodatno intenzivirala godinama gomilane probleme evropske ekonomije.

Evropi je hitno potrebna održiva razvojna strategija i, sa njom usaglašena industrijska politika jer je razvoj ukupne privrede i konkurentnost Evropske unije na globalnom tržištu, u najvećoj meri, determinisana razvojem industrije u zemljama članicama Unije. U tom smislu, industrijska politika predstavlja važan faktor konkurentnosti Evropske unije na globalnom tržištu.

Industrijska politika Evropske unije i globalno tržište

Pojavom ekonomskih zajednica na tlu Evrope, sredinom dvadesetog veka, stvorena je potreba za definisanjem seta regulativa, zakona, procedura, kako nacionalnih, tako i nadnacionalnih, kojima je trebalo da bude postavljena osnova za rad tih zajednica. Industrijska politika Evropske unije, kao jedan od aspekata njene ekonomske politike, predstavljala je sve one aktivnosti koje su imale za cilj unapređenje proizvodnje u okviru raznih industrijskih grana, putem konstantnih inovacija i poboljšanja, u svrhu osvajanja najprofitabilnijih tržišnih segmenata.

Razvoj industrijske politike u Evropskoj uniji bio je veoma kompleksan, slojevit i odvijao se fazno. Same početke njenog funkcionisanja karakterisao je visok stepen protekcionizma od strane država osnivača i favorizovanje ulaganja u tešku industriju, u cilju postizanja konkurentnosti na globalnom tržištu (što je bilo veoma važno u periodu posle Drugog svetskog rata). Zbog neslaganja zemalja članica po ovom pitanju, zajednička industrijska politika Unije najčešće je predstavljala „...svodnu industrijsku politiku zemalja članica. Takva industrijska politika je imala „sterilno“ horizontalno dejstvo, što je bilo u skladu sa vladajućim i do nedavno vrlo raširenim shvatanjem da se procesom deindustrijalizacije gubi ranija dominantna pozicija industrije” (Savić, 2013, str. 203). Vremenom, kako je broj država članica Unije rastao, postajalo je jasno da je na unutrašnjem tržištu neophodno da Zajednica „...olakša strukturni preobražaj tradicionalnih industrija, da uspostavi povoljan ambijent za preduzeća, naročito mala i srednja, i da unapredi ukupne uslove za inovacije, istraživanje i tehnološki razvoj” (Savić, 2013, str. 205). Sektor malih i srednjih preduzeća, naročito međunarodno konkurentna preduzeća orijentisana na kontinuirane inovacije, uz nacionalne i nadnacionalne podsticaje u vidu sredstava za istraživanje i razvoj danas u većini evropskih zemalja čine osnovu i

pokretačku snagu njihovih privreda i u velikom procentu učestvuje u nacionalnom dohotku tih zemalja. Međutim, usklađivanje i koordinacija industrijskih politika je veoma složen proces, a razlozi za to nalaze se u različitim shvatanjima tržišta najuticajnijih država članica, njihove ekonomsko-političke tradicije, te odnosa koji svaka od njih zastupa prema tržištu i načinu nastupa na njemu: „U Francuskoj, još od vremena Žana B. Kolbera, postoji duga tradicija centralizovanog upravljanja privredom. Sličan pristup ovom modelu imaju i neke zemlje Mediterana. Velika Britanija, od vremena Margaret Tačer, sledi skoro potpuno čist liberalni kurs u privredi. U Nemačkoj, u teoriji, a i u domenu političkog uređenja uzor predstavljaju shvatanja Ludviga Erharda, odnosno koncept socijalne tržišne privrede” (Vajdenfeld i Vesels, 2003, str. 157).

Premda su nacionalna viđenja Unije i pojma tržišta bila različita, potreba stvaranja zajedničkog tržišta roba, kapitala, radne snage, informacija, novih tehnologija, uslovlila je stvaranje ideje o *nadnacionalnoj industrijskoj politici*, čiji je glavni cilj bio balansiranje nacionalnih politika i koordinacija zajedničkih akcija na nivou Evropske unije i njenih organa. Pored svega navedenog, trebalo je voditi računa i o održivom razvoju. Ta sintagma, koja se pojavila krajem dvadesetog veka, postala je jedna od najvažnijih smernica u razvoju ne samo svih tržišnih učesnika, već i država i njihovih ekonomskih politika. To je, svakako, rezultat činjenice da je opstanak sveta u kome živimo ozbiljno ugrožen intenzivnom eksploatacijom neobnovljivih izvora energije, globalnim zagrevanjem, masovnim i kontinuiranim zagađivanjem svakog kutka planete, u besomučnoj i nemilosrdnoj trci za profitom, koja se već decenijama odvija u areni globalnog tržišta. Ova činjenica morala je biti promenjena zaokretom u ekonomskoj strategiji, koji je pretpostavljao značajno uključivanje ekoloških standarda i drugih instrumenata održivog razvoja u industrijsku politiku Evropske unije. Zbog toga je Unija, početkom novog milenijuma, u svojoj regulativi koja tretira njen dalji razvoj, u velikoj meri posvetila pažnju upravo održivom razvoju, odnosno razvoju koji je baziran ne samo na ekonomskim, već i na ekološkim postulatima. Jedan od najvažnijih zadataka industrijske i, uopšte, ekonomske politike Evropske unije jeste da stvori ambijent u kome će, na otvorenom, zajedničkom tržištu, promovisati konkurentnost svih učesnika, kroz kontinuirani razvoj inovacija, kao rezultata istraživanja i razvoja u sektoru industrije.

Mnogi autori bavili su se problematikom industrijske politike u Evropskoj uniji, no bez obzira na razne izvore i interpretacije preovladava mišljenje da se faze u razvoju industrijske politike uglavnom podudaraju sa razvojnim putem Evropske unije uopšte, kao i da su u velikoj meri oblikovane dešavanjima koja su se u tim periodima odvijala na globalnom nivou. Tako se period neposredno nakon Drugog svetskog rata smatra prvom fazom, odnosno samim začetima nastanka i formiranja industrijske politike u Evropi. Kao što je već navedeno, ovaj period karakterišu naponi evropskih zemalja da nekim vidom integracije i kooperacije obnove svoje ratom oslabljene privrede, a najznačajniji rezultati tih

aktivnosti i obeležja tog perioda predstavljaju pomenuti Pariski ugovor iz 1951. godine i Rimski ugovori iz 1957. godine. Brojni istraživači ove materije mišljenja su da je ovaj period bio jedan od najvažnijih, ne samo u razvoju industrijske politike EU, već i same Unije i evropskog kontinenta uopšte, što je za posledicu imalo određena dešavanja i na globalnoj ekonomskoj i političkoj sceni.

Nakon osnivanja evropskih zajednica, pedesetih godina prošlog veka, i postavljanja temelja evropskih integracija, može se reći da su šezdesete godine donele procvat u vidu ubrzanog rasta i razvoja evropskih ekonomija, naročito država osnivača zajednica. Izgledalo je da će se njihov plan da se, određenim vrstama kooperacije, odbrane od konkurencije velikih svetskih privreda (na prvom mestu SAD i Japana) ostvariti i da će najsposobnije i najproduktivnije evropske zemlje dobiti svoje mesto na bitnim segmentima globalnog tržišta. Šezdesete godine dvadesetog veka poznate su kao zlatno doba evropske ekonomije. Snažan razvoj privrede mnogih evropskih zemalja omogućio je napredak drugih bitnih aspekata života ljudi, kao što su kultura, nauka, sfera ljudskih prava i životni standard, sloboda medija, mišljenja i izražavanja itd. Ovakvom progresu na brojnim poljima doprineo je, prvenstveno, intenzivan razvoj, kao i transfer novih tehnologija. To je, s jedne strane, bio rezultat visokih ulaganja u oblasti istraživanja i razvoja novoosnovanih evropskih zajednica dok je, s druge strane, to bila posledica direktnih investicija američke privrede u pogone u Evropi, u cilju osvajanja tog segmenta globalnog tržišta (Cornet, 2009). Najveći deo prihoda po glavi stanovnika u Evropi bio je, upravo, rezultat investicija i inovacija u sektoru industrije, a naročito bitna strukturalna promena predstavljala je migraciju radne snage iz neindustrijskih u industrijske sektore što je, uz istovremeno povećanje nivoa obrazovanja stanovništva, dovelo do intenzivnog rasta produktivnosti i efikasnosti evropske industrije. Posledice ovakvog rasta evropske ekonomije ogledale su se u razvoju infrastrukture, transporta i trgovine na zajedničkom tržištu, što je rezultiralo rekordno niskim cenama energenata. Sve ovo dovelo je do još bržeg rasta prihoda po glavi stanovnika, a najveći privredni rast među evropskim državama, šezdesetih godina prošlog veka, zabeležile su Holandija, Švedska, Italija, Španija itd. (Gales et al, 2007).

Kao što obično biva u ekonomiji i njenim cikličnim kretanjima, nakon opšteg procvata u šezdesetim, sedamdesete godine donose globalnu krizu u vidu naftnog šoka. Arapske zemlje - najveći proizvođači nafte u svetu su 1973. godine, nakon vojne intervencije Egipta i Sirije u Izraelu i odluke SAD da pruži pomoć Izraelu u vidu snabdevanja oružjem, uvele naftni embargo Kanadi, Japanu, Holandiji, Velikoj Britaniji i SAD. Kao posledica toga, cena nafte je od oktobra 1973. do marta 1974. godine porasla sa 3 na 12 američkih dolara po barelu (Yergin, 2008). To je, nadalje, dovelo do kraha na svetskim berzama 1973-1974. godine, što je predstavljalo najteži udarac za globalnu ekonomiju od Velike depresije krajem dvadesetih godina prošlog veka. Jasno je da je ovaj

potres ostavio teške posledice i na evropsku ekonomiju čiji je rast, prvi put posle Drugog svetskog rata, zaustavljen. Stagnacija i negativni trendovi bili su naročito izraženi u zemljama istočne i centralne Evrope, gde je došlo do urušavanja sistema komandne ekonomije i centralnog planiranja, što je ozbiljno uzdrimalo i autoritarne političke strukture u tim zemljama (Eichengreen, 2006). Usled velike recesije, koja se lančanim efektom proširila na ceo svet, i značajnog opadanja kupovne moći stanovnika, čak i najbogatijih zemalja, globalno tržište više nije moglo da apsorbuje svu proizvodnju koja mu je bila namenjena. To je ujedno označilo i početak kraja ideje planske proizvodnje, koja je karakterisala privrede nekih evropskih zemalja u decenijama nakon Drugog svetskog rata. Umesto toga, rešenje koje se nametnulo kao proizvod tog vremena i dešavanja na svetskoj ekonomskoj sceni, bio je neoliberalizam, ili neoliberalni kapitalizam, koji se u određenim modifikovanim oblicima zadržao i do danas.

Druga polovina sedamdesetih i početak osamdesetih godina protekli su u naporima kako evropskih, tako i drugih zemalja širom sveta, da svoje privrede još jednom podignu na noge, nakon kolapsa izazvanog naftnim krizama. "Između sredine 60-ih i 70-ih godina stvarana je industrijska struktura na nivou zajedničkog unutrašnjeg tržišta, a strateški cilj industrijske politike bio je da aktivnosti usmerava na organizaciju, restrukturiranje preduzeća i unapređenje tehnološkog razvoja. Period do ranih 80-ih godina je period defanzivne industrijske politike i restrukturiranja sektora u krizi, a 1987. godine industrijska politika započinje promovisanje visokotehnoloških industrija" (Sauter, 1997, p. 75-79).

Kao i posle Drugog svetskog rata, evropske države su još jednom morale da prihvate činjenicu da su lideri, kako u razvoju novih tehnologija, tako i po učešću na globalnom tržištu, i dalje SAD i Japan, ali i zemlje jugoistočne Azije. One su u poslednjim decenijama dvadesetog veka doživele industrijski i uopšte ekonomski procvat i predstavljale ozbiljnu konkurenciju u ukupnoj svetskoj proizvodnji. To je zahtevalo kontinuirani *benchmarking* i hitne intervencije i reforme u industrijskoj politici Evropske unije, a pre svega zaokret sa striktno orijentacije na nacionalne interese, na precizno strateški osmišljenu i koordinisanu nadnacionalnu industrijsku politiku na zajedničkom tržištu. Prvi korak u modernijoj industrijskoj politici EU bilo je opredeljenje ka većim ulaganjima u istraživanje i razvoj novih tehnologija, u cilju unapređenja visokotehnološke industrije, kao apsolutnog prioriteta novog programa industrijske politike. Štaviše, uvođenje najnovijih visoko-tehnoloških dostignuća u evropsku industriju postalo je centralni element aktivne industrijske politike EU, što je ostalo i do danas, a ta strategija potvrđena je ugovorima u Mاستrihtu i Lisabonu, koji se smatraju temeljima politike funkcionisanja Evropske unije. Upravo ugovorom iz Mاستrihta (1992. godine), kao jedna od šest novih oblasti kojima će se Evropska unija ubuduće najviše baviti, uvodi se oblast industrijske politike (Summaries of EU Legislation, 2010). Bio je to početak inicijative, kako na

nivou Unije, tako i među državama članicama, koja je za cilj imala podizanje konkurentnosti evropske industrije na globalnom tržištu. Ova inicijativa podrazumevala je primenu svih onih aktivnosti koje bi, kroz značajne strukturne promene evropske privrede, mogle da podstaknu povećanje njene konkurentnosti u svetu, naročito u odnosu na vodeće svetske ekonomije (SAD i Japan). Ovo je praktično značilo stvaranje mogućnosti za integraciju i umrežavanje velikih korporacija, te javnog i privatnog sektora na unutrašnjem tržištu EU koji bi, usled koncentracije finansijske moći, edukacije ljudskih resursa i primene najmodernijih tehnologija, mogli da pariraju ekonomskim gigantima iz pomenutih zemalja, a koji zauzimaju najprofitabilnije segmente svetskog tržišta (Devine et al, 1996). S druge strane, Unija je morala kontinuirano da poboljšava ambijent za funkcionisanje malih i srednjih preduzeća, naročito onih inovativno orijentisanih i konkurentnih na globalnom tržištu koja su, kao što je već pomenuto, donosila značajan deo prihoda velikom broju evropskih zemalja i predstavljala temelje njihovih privreda.

Evidentan zaokret sa *sektorskog* (mere namenjene restrukturiranju tradicionalnih grana – proizvodnja čelika, tekstila, brodogradnja, automobilska industrija, koje su trpele žestok pritisak SAD i Japana jer su njihovi proizvodi bili konkurentniji zahvaljujući brzom uvođenju novih tehnologija) na znatno kompleksniji *horizontalni razvoj*,¹ u skladu sa raznim drugim politikama, bio je uvod u rađanje najvažnije strategije u dosadašnjoj istoriji Evropske unije (ne samo u domenu industrijske politike, već i svih drugih aspekata njenog postojanja i funkcionisanja) – Lisabonske strategije.

Lisabonska strategija - koncept industrijske politike za podsticanje konkurentnosti Evropske unije

Krajem starog i početkom novog milenijuma postalo je jasno da je globalizacija svetskog tržišta stvorila ambijent hiperkonkurencije, u kome će opstati samo najspremniji, najadaptibilniji i naravno najbogatiji, koji će u svakom trenutku biti u mogućnosti da se prilagode svakodnevnim promenama savremenih uslova poslovanja. Pokušaj odgovora Evropske unije na ekonomsku i političku dominaciju SAD, neprestane inovacije japanske industrije, snažan razvoj Kine u novog lidera globalne ekonomske scene, ali i rast privrednih aktivnosti mnogih drugih zemalja širom sveta (Brazil, Azerbejdžan, Singapur, Mozambik), bio je stvaranje nove strategije u industrijskoj politici EU. Shvatilo se da je pogoršanje konkurentske pozicije EU posledica suštinske greške - pažnja kreatora politike nije bila usmerena na održanje jake industrije, već se

---

¹ Sprovođenje horizontalne industrijske politike “treba da stvori prostor za delovanje ostalih politika, koje poboljšavaju konkurentnost Evropske unije, jer su njeni instrumenti istovremeno i instrumenti nekih drugih politika (konkurencije, unutrašnjeg tržišta, istraživanja i razvoja, obrazovanja, politike razmene i održivog razvoja)” (Savić, 2013, str. 223).

bazirala na shvatanju da se moderne ekonomije sve više zasnivaju na sektoru usluga, te da industrija ne igra više značajnu ulogu. Kreiranje programa nove strategije, prema kojoj je razvoj industrije kamen temeljac održivog (ekonomskog, socijalnog i ekološkog) razvoja EU, započeto je Lisabonskim samitom Evropskog saveta 2000. godine. Glavni zadaci ove strategije bili su uspostavljanje stabilnog rasta svih ekonomskih performansi, povećanje stope zaposlenosti, stalna primena ekonomskih reformi kao rezultata istraživanja, inovacija i edukacije, uz kontinuirano poštovanje održivog razvoja i društveno odgovornog poslovanja (Ivan-Ungureanu and Marcu, 2006). Strategija je pretpostavljala implemetaciju i realizaciju navedenih ciljeva do 2010. godine. Međutim, već nakon nekoliko godina, postalo je jasno da gotovo ni u jednoj oblasti ove strategije nisu ostvareni planirani rezultati.²

Nova pravila svetske ekonomsko-političke scene zahtevala su od industrijske politike da svoje aktivnosti uskladi sa socijalno-ekološkim pravilima koncepta održivog razvoja, s jedne strane, i potrebama prerađivačke industrije, s druge strane. Istovremeno, javljaju se mišljenja da će u *high-tech* eri informacionog društva (u kome vladaju potrošači i njihove preferencije u mnoštvu najmodernijih proizvoda koji su im dostupni), uslužni sektor baziran na znanju i ključnim kompetencijama ljudskih resursa preuzeti primat od proizvodnog sektora, u smislu daljeg razvoja kako EU, tako i na globalnom nivou. Naime, činjenica je da se privredna struktura EU zemalja odavno pomerila sa tradicionalnih privrednih sektora, kao što su poljoprivreda i industrija, ka uslugama. Neki smatraju da je ovom procesu dosta doprineo i fenomen *outsourcing*-a. To znači da su ranije operacije rađene „kod kuće“ sada dodeljene proizvođačima „sa strane“. *Outsourcing* ima svoj interni, ali i međunarodni značaj. Interno su neke aktivnosti koje su radila preduzeća samostalno, poput transporta, logistike, knjigovodstva, prešle na nove privredne subjekte koji ih sada uslužno obavljaju za druge. Primećuje se da su to uglavnom uslužne delatnosti. Međutim, internacionalni aspekt je, takođe, značajan jer domaće preduzeće sada deo svog proizvodnog procesa prenosi na preduzeće u drugoj zemlji gde su, po pravilu, troškovi rada mnogo niži nego u prethodno pomenutoj zemlji. Pored smanjenja troškova, preduzeća iz razvijenih zemalja računaju i na ulazak na druga tržišta na kojima su do sada bila malo prisutna ili nisu bila prisutna uopšte. Strukturne promene ovog tipa objašnjavaju

---

² Osnovni cilj, da evropska ekonomija zasnovana na znanju, ključnim kompetencijama ljudskih resursa, održivom razvoju i socijalnoj koheziji do 2010. godine postane lider na globalnom tržištu, izgledao je sve manje ostvariv. To je, između ostalog, bio zaključak i grupe za analizu sprovođenja Lisabonske strategije na visokom nivou (poznat kao Kokov izveštaj), koju je EU formirala 2004. godine, a kojom je predsedavao bivši holandski premijer Wim Kok (Report from the High Level Group chaired by Wim Kok, 2004). Ustanovljeni neuspeh Lisabonske strategije bio je, pre svega, posledica preširoko definisanih ciljeva i protivurečnih prioriteta, tako da je Evropsko veće 2005. godine odlučilo da se usvoji revidirana Lisabonska strategija koja je preusmerila prioritete Evropske unije na rast i zapošljavanje.

činjenicu zašto je udeo industrije u ukupnom BDV EU-27 opao 3,2% između 1997. i 2007. godine, a udeo usluga u istom periodu porastao 3,3% (Marjanović, Bošković, 2010, str. 96). Ustvari, ulazak novih zemalja članica u Uniju doneo je nove izazove industrijskoj politici, u vidu koordinacije različitih industrijskih sistema, koji najčešće nisu bili na istom nivou. I pored svega navedenog, Evropska unija nastavila je podsticanje proizvodnje i industrijske politike, naglašavajući njenu važnost za: povećanje stope zaposlenosti, industrijski rast kroz kontinuirane inovacije i održivi razvoj, poboljšanje životnog standarda i sveobuhvatnu socijalnu integrisanost zasnovanu na znanju i informacijama.

Analiza rezultata vodećih svetskih privreda pokazala je da SAD, Japan i još neke azijske zemlje, sa industrijama baziranim na najmodernijim tehnologijama, imaju više uspeha na globalnom tržištu od evropskih zemalja. Ovo, usled veće produktivnosti, koju ostvaruju zahvaljujući kontinuiranoj primeni dostignuća novih tehnologija (na prvom mestu Interneta). Zbog toga je EU Lisabonskom strategijom insistirala na daljem razvoju industrije, kroz industrijsku politiku koja je trebalo da bude bazirana na istraživanju i inovacijama, kontinuiranom razvoju informacionih i komunikacionih tehnologija i ulaganju u ljudske resurse, njihovim stalnim obrazovanjem i obučavanjem, u skladu sa najmodernijim tehnologijama savremenog poslovanja. Kako bi ostvarila ambiciozne ciljeve predviđene ovom strategijom (na prvom mestu plan da do 2010. godine privreda EU bazirana na znanju bude najproduktivnija i najdinamičnija u svetu), Unija je nastavila sa forsiranjem ideje svoje industrijske politike da, i u informatičkom društvu, (sa naglašenom ulogom uslužnih delatnosti) prerađivačka industrija i dalje ima ključnu ulogu u ekonomskom rastu (Commission of the European Communities, 2002). Sada je, međutim, njen dalji razvoj morao da bude usklađen sa socijalnim i ekološkim aspektima, što je značilo da je industrijska politika dalji rast i razvoj industrije morala da definiše vodeći računa o smernicama i principima održivog razvoja.

Međutim, iako pojedine države članice EU imaju dugu tradiciju u istraživanju i inovacijama, učinci tih istraživanja ostajali su često nedovoljno iskorišćeni na nivou Unije. Ovo zbog toga što se veliki deo njih u EU realizovao u sklopu nacionalnih ili regionalnih istraživačkih programa, gde su uglavnom i primenjivani rezultati tih istraživanja, bez njihove šire primene na tržištu cele Unije (po parametrima inovativnosti uglavnom su samo Švedska, Švajcarska i Finska ispred Japana i SAD). Navedeni problemi inicirali su revidiranje Lisabonske strategije, što je činjeno u više navrata, a revizijama iz 2005. i 2008. godine ostvareni su značajniji rezultati u ovoj oblasti, kako na nivou Unije, tako i u pojedinim zemljama članicama. To je podstaklo organe Evropske unije da, kao prioritete u Lisabonskom programu od 2008. do 2010. godine, naglase dalje intenzivno investiranje u znanje i inovacije, jačanje slobodne konkurencije i poslovnog potencijala (naročito malih i srednjih preduzeća), povećanje

fleksibilnosti u cilju brže adaptacije na tržištu rada i veću uključenost u pitanja energije i klimatskih promena (EU Law and Publications, Eur-lex, 2007).

Ovaj period, međutim, u celom svetu pa i u Evropskoj uniji, obeležila je ekonomska kriza koja je započela upravo 2008. godine. Delimično zbog toga, a delimično zbog već pomenutih nagomilanih problema u dotadašnjem funkcionisanju Unije, evropska privreda je pretpela velike gubitke, naročito zemlje na jugu i istoku Evrope. Do 2010. godine postalo je očigledno da je Uniji potrebna nova strategija za izlazak iz krize. Tu novu strategiju predložila je Evropska komisija, marta 2010. godine, nazvavši je *Evropa 2020* (European Commission, 2010).

Uloga projekta „Evropa 2020” u konkurentnosti Evropske unije na globalnom tržištu

Evropa 2020 je desetogodišnja strategija razvoja, koju je kreirala i predložila Evropska komisija, a koja je usvojena na Evropskom samitu - 17. juna 2010. godine.

Projekat *Evropa 2020* predstavlja nastavak Lisabonske strategije koja je, u prvoj deceniji novog milenijuma, nedovoljno uspešno implementirala planiranu politiku rasta i razvoja Evropske unije. Osnova nove strategije - *Evropa 2020* je ostvarenje pametnog, održivog, inkluzivnog rasta i razvoja, uz veću koordinaciju nacionalnih politika i politike na nivou Unije (European Commission, 2010). „U poboljšavanju konkurentnosti industrije EU ključna uloga je namenjena znanju, inovacijama i preduzetništvu... Dinamična i konkurentna industrija je najšira osnova za efikasno ostvarenje socijalnih, ekoloških i ekonomskih ciljeva EU” (Savić, 2013, str. 230).

Glavni ciljevi ove strategije, koji su posebno bitni za oblast industrijske politike Evropske unije, odnose se na nastojanja da se poveća rast i razvoj industrije, većim ulaganjima u istraživanje i razvoj visokotehnoloških inovacija (3% BDP-a, što je i dalje znatno manje nego u SAD i u Japanu). Ovaj rast i razvoj, međutim, mora biti u skladu sa principima održivog razvoja, jer je jedan od apsolutnih prioriteta strategije razvoja EU smanjenje emisije štetnih gasova za minimum 20%, te povećanje udela obnovljivih izvora energije u ukupnoj potrošnji energije za isti procenat, kao i povećanje energetske efikasnosti. Isto tako, razvoj industrije mora biti takav da dovede do porasta stope zaposlenosti sa 69% na 75%, naročito među populacijom od 20 do 64 godine starosti, pri čemu je posebno bitno sprovesti kontinuiranu edukaciju i modernizaciju obrazovanja ljudskih resursa, u cilju povećanja konkurentnosti ovog faktora proizvodnje (European Council, 2010). Međutim, Evropa nikada nije bila sredina monolitnih preferencija njenih stanovnika. To naprosto i nije bilo moguće, usled velikog broja kultura, naroda i nasleđa koje su svi oni doneli sa sobom. Brojni autori smatraju sledeće: plan da Evropa postane najdinamičnija i

najproduktivnija privreda sveta nije uspeo zato što mnogi njeni stanovnici ne žele da žive u najdinamičnijoj i najproduktivnijoj privredi sveta. Oni žele duge godišnje odmore, radnu nedelju od 35 sati i sve ostale beneficije socijalno baziranih zakona o radu koje su i do sada imali (Charlemagne, *The Economist*, 2010). Ovo se naročito odnosi na tradicionalno hedonistički orijentisane mediteranske zemlje koje su, shodno tome, u najvećem problemu, bar statistički gledano.³ Upravo ovakvi primeri pokazuju zašto se Evropska unija od svog nastanka muči da sprovede svoje planove i strategije razvoja u delo.⁴ U savremenim uslovima poslovanja, u hiperdinamičnim tendencijama evropskog i svetskog tržišta, teško da će bilo koja strategija moći da pomiri i integriše različite načine života, sisteme vrednosti, navike i stavove pripadnika raznih kultura, stanovnika Evropske unije.

I pored evidentnih napora kompletnog aparata i svih organa EU, čiji su ciljevi ostvarenje pametnog, održivog, inkluzivnog rasta i razvoja Unije (uz istovremenu integraciju i koordinaciju nacionalnih politika) ekonomski opravdani, malo je verovatno da će oni u potpunosti biti ostvareni. Opređenje čelnika Evropske unije da industrijskom politikom definisanom Lisabonskom strategijom stave akcenat na istraživanje i razvoj, ulažući 3% BDP-a u visokotehnološku industriju, bilo je ambiciozno zamišljeno. Činjenica je, međutim, da su samo Švedska i Finska dostigle taj cilj, dok je proseka na nivou EU ostao na 1,84%, što je znatno manje od rezultata koje su postigle SAD i Japan. Slični pokazatelji figuriraju i u oblasti obrazovanja, što predstavlja jedan od najvećih problema evropske privrede, s obzirom na to da je jedan od glavnih prioriteta ekonomske strategije, upravo, privreda bazirana na znanju i kontinuiranoj edukaciji.

---

³ Po podacima brojnih evropskih agencija za nekretnine, stanovnici zapadne Evrope i skandinavskih zemalja u poslednjih deset godina kupili su na hiljade kuća i stanova u Španiji, koja sa preko 300 sunčanih dana godišnje, prelepim ostrvima i gradovima na obali, nudi skoro savršen život. Druga strana tog savršenog života je nezaposlenost koja premašuje 30% i krah bankarskog sistema usled nemogućnosti hiljada građana da otplaćuju svoje stambene kredite, zbog čega je sada, koliko god to neverovatno zvučalo, moguće kupiti četvorosoban stan u Valensiji od 115 kvadrata za 25.000 evra (<http://www.rightmove.co.uk/overseas-property/property-46814231.html>, pristupljeno 15. juna 2014. godine)

⁴ Zato što, najjednostavnije rečeno, nije bilo održivo da šoljica istog brenda espresso kafe u centru Minhena košta 1 evro, a u malom turističkom mestu u Grčkoj, u baru na plaži, 4 evra. Ovo je, naravno, banalan primer, ali pozadina ovakvih banalnih primera krije suštinu problema funkcionisanja i egzistencije Evropske unije. Postalo je jasno da su desetogodišnji planovi razvoja, kreirani od strane birokratskih komiteta koji vrlo često nemaju nikakve dodirne tačke sa stvarnom ekonomijom koja se odvija u fabrikama, korporacijama, trgovinama, restoranima, malim preduzećima, u startu osuđeni na neuspeh.

Tabela 1. Deset najbrže rastućih ekonomija sveta 2001 – 2015 godine

Deset najbrže rastućih ekonomija u svetu po prosečnom godišnjem rastu BDP-a (u %)			
2001. – 2010. godine		2011 – 2015. godine	
Angola	11.1	China	9.5
China	10.5	India	8.2
Myanmar	10.3	Ethiopia	8.1
Nigeria	8.9	Mozambique	7.7
Ethiopia	8.4	Tanzania	7.2
Kazakhstan	8.2	Vietnam	7.2
Chad	7.9	Congo	7.0
Mozambique	7.9	Ghana	7.0
Cambodia	7.7	Zambia	6.9
Rwanda	7.6	Nigeria	6.8

Izvor: Economist online

Pitanje je, takođe, da li bi u modernim uslovima poslovanja na globalnom tržištu, naročito posle 2008. godine i krize koju je ona donela, bilo koja strategija donela Evropi mesto lidera u svetskoj ekonomiji. Početkom novog milenijuma, sve više parametara i rezultata raznih istraživanja ukazuje na prezasićenost svetskog tržišta i stagnaciju najvećih svetskih ekonomija. Za neke možda iznenađenje, za druge logičan sled cikličnih dešavanja na globalnom nivou, predstavlja prognoza da je jedini kontinent sa potencijalom ekonomskog rasta i razvoja u narednih deset godina – afrički kontinet. Severna Amerika, Evropa, Australija, Japan su u velikoj meri dostigle svoj zenit, ne samo u ekonomskom, već i u političkom, socijalnom, kulturološkom smislu, te je sasvim logično da su jedine zemlje u kojima je rast i razvoj moguć, one koje su do sada bile daleko siromašnije i nerazvijenije od gore pomenutih. Zbog toga ne treba da čudi podatak da brojne velike korporacije iz najrazvijenijih svetskih ekonomija, poslednjih godina, sele svoje poslovanje u neke afričke zemlje, gde ostvaruju neuporedivo manje troškove proizvodnje, na prvom mestu troškove radne snage, bazirajući svoje poslovanje na tradicionalnim industrijskim granama. Podaci, na prvi pogled, izgledaju gotovo neverovatno: (1) Ekonomija u Etiopiji u poslednjoj deceniji raste deset puta brže nego u Velikoj Britaniji, a ovaj rast baziran je na transformaciji poljoprivrede uz pomoć visokotehnološke industrije i na sektoru uslužnih delatnosti; (2) Mozambik već deset godina zaredom ostvaruje godišnji provredni rast od preko 7% godišnje, što ga čini jednom od zemalja sa najvećim rastom u svetu. Ono što je posebno bitno je da ova zemlja ostvaruje razvoj u gotovo svim sektorima ekonomije, od teške industrije i izvoza minerala (naročito uglja), preko snažnog razvoja sektora finansijskih usluga, transporta, komunikacija i građevine; (3) Tanzanija, koja

zbog svojih zaliha zlata gotovo da nije osetila posledice svetske ekonomske krize – izvoz ovog prirodnog bogatstva omogućio joj je intenzivan razvoj industrije, uslužnog i građevinskog sektora, usled čega privredni rast ove zemlje već godinama iznosi 7% godišnje; (4) Gana je 2012. godine ostvarila rast od neverovatnih 9%, čime se izjednačila sa Kinom, zahvaljujući prihodima od izvoza nafte, zlata i kokosa i rastom u sektoru uslužnih delatnosti od 6%; (5) Nigerija je, zahvaljujući svojim rezervama nafte, postala ozbiljan konkurent na svetskom tržištu a, pored toga, višegodišnji stabilan privredni rast od 7,5% postiže zahvaljujući razvoju telekomunikacija, građevinarstva, industrije i poljoprivrede, trgovine na veliko i malo, uslugama u hotelijerstvu i ugostiteljstvu (Jackson, 2012). U tabeli 1. dat je prikaz deset najbrže rastućih ekonomija sveta, od početka milenijuma, sa projekcijom do 2015. godine.

Kao što se iz tabele 1. može videti, u deset zemalja sa najbržim ekonomskim rastom na svetu ne samo da nema nijedne evropske države (Kazahstan je većim delom azijska zemlja, sa manjim delom teritorije na evropskom kontinentu), već su to na prvom mestu afričke i po neka azijska zemlja. Zašto je razvoj afričkih i azijskih zemalja bitan za Evropsku uniju i kakve veze uopšte ima sa njom? Zato što nas vraća na već postavljeno pitanje da li su najrazvijenije zemlje u svetu i njihove ekonomije dostigle svoj zenit i kako postići dalji rast na prezasićenom globalnom tržištu. Ovo pitanje izlazi iz okvira ekonomije, poprimajući socijalno-egzistencijalnu dimenziju – da li je moderno potrošačko društvo dostiglo svoje krajnje limite, kako u smislu produkcije, tako i u smislu konzumacije? Industrija je, bez ikakve dileme, u više navrata svojim dostignućima menjala i poboljšavala kvalitet ljudskog života. Te promene i poboljšanja bila su najočiglednija u poslednjih nekoliko decenija kada je snažan razvoj informacionih i komunikacionih tehnologija, za vrlo kratko vreme, bespovratno promenio svet u kome živimo. Jedno od najvažnijih pitanja za opstanak i dalji razvoj tog sveta i svih nas koji u njemu živimo jeste: na koji način koncipirati industrijsku politiku i postaviti njene stratejske osnove za budućnost, da bi ta budućnost uopšte postojala?

Zaključak

Odnos snaga koji je u svetskoj ekonomiji nastao sredinom dvadesetog veka, kada su SAD i Japan zauzeli najprofitabilnije segmente globalnog tržišta, održao se i do danas. Ono što je kroz ujedinjenje i povećanje broja članica trebalo da postane najveća snaga evropske ekonomije, postalo je jedna od njenih najvećih slabosti. Nepomirljive razlike u kulturi, navikama, stepenu razvoja i radnoj etici između severa i zapada s jedne, i juga i istoka Evrope s druge strane, donele su konfuziju, neuspeh i nemogućnost sprovođenja strategije industrijskog i, uopšte, ekonomskog razvoja Evropske unije. Kreatori i lideri najveće industrijske revolucije do sada, u oblasti informacionih i komunikacionih tehnologija i dalje

su SAD, Japan, ali i neke visoko razvijene azijske zemlje, dok su samo najrazvijenije evropske države uglavnom pratioci tog razvoja i dostignuća koje je on doneo.

Mediterranske zemlje pred bankrotom, ukrajinska kriza, najava referenduma u nekim zemljama o njihovom izlasku iz Evropske unije, kao i zahtevi za otcepljenjem pokrajina širom Evrope, samo su neki od problema koji karakterišu najveću krizu kroz koju prolazi Unija, od njenog osnivanja. S druge strane, s obzirom na hiperkonkurenciju koja karakteriše savremeno poslovanje, ostatak sveta će, bez sumnje, iskoristiti svoju šansu za ulazak na globalno tržište i utvrđivanje svojih pozicija na njemu. Zbog svega ovoga, Evropi je hitno potrebna održiva razvojna strategija i, u tom smislu, odgovarajuća industrijska politika – faktor koji bi, smatramo, rešio najveći deo njenih nagomilanih problema i vratio je u utakmicu sa najjačim svetskim igračima.

Literatura

- Charlemagne (2010) „Do Europeans want a dynamic economy?“, *The Economist*, European Politics, January http://www.economist.com/blogs/charlemagne/2010/01/do_europeans_want_dynamic_economy, pristupljeno 15. juna 2014. godine
- Commission of the European Communities (2002) Communication from the Commission to the Council, The European Parliament, The Economic and Social Committee and The Committee of The Regions, Industrial Policy in an Enlarged Europe. Brussels, Com 714, Final, p. 7, http://ec.europa.eu/invest-in_research/pdf/download_en/industrial_policy_enlarged_europe.pdf, pristupljeno 12. juna 2014. godine
- Commission of the European Communities (2002) Communication from the Commission, Providing New Momentum, Strengthening – Reorienting – Opening up new perspectives Commission of the European Communities The European Research Area. Brussels, COM, 565 Final, http://old.certh.gr/libfiles/PDF/MOBIL-11-com2002_0565en01.pdf, pristupljeno 12. juna 2014. godine
- Cornet, S., (2009) „The 1960's European Golden Age“, Ashford University, Twentieth Century Europe – HIS 306, <http://www.sunstar-solutions.com/60sEurope.htm>, pristupljeno 6. juna 2014. godine
- Council of the European Union, (2005) The Economic Costs of Non-Lisbon, A survey of the literature on the economic impact of Lisbon-type reforms, Commission Staff Working Document, Commission of the European Communities, Brussels 2005. SEC 385, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/misc/84257.pdf pristupljeno 13. juna 2014. godine
- Devine, P., Katsoulacos Y., and Sugden R., (1996) “Competitiveness, subsidiarity and industrial policy”, Routledge London, England, 62
- Economist online, Januar 6th 2011., Africa's impressive growth, http://www.economist.com/blogs/dailychart/2011/01/daily_chart, pristupljeno 15. juna 2014. godine
- Eichengreen, B., (2006) „The European Economy since 1945: Coordinated Capitalism and Beyond“, Princeton University Press, <http://pup.princeton.edu/chapters/s8253.html>, pristupljeno 9. juna 2014. godine

- European Council, (2010) „Council Conclusions“, Brussels, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/115346.pdf, pristupljeno 14. juna 2014. godine
- European Commission, Europe 2020: Commission proposes new economic strategy – 03.03.2010., http://ec.europa.eu/news/economy/100303_en.htm, pristupljeno 14. juna 2014. godine
- EU Law and Publications, Eur-lex, “Proposal for a Community Lisbon Programme 2008 – 2010”, COM(2007) 804 final (2007), European Commission, Brussels, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52007DC0804>, pristupljeno 13. juna 2014 godine
- Europa, Summaries of EU Legislation, (2010) Treaty of Maastricht on European Union, http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_maastricht_en.htm, pristupljeno 10. juna 2014. godine
- European Union, How the EU works, (2014) The Schuman Declaration, 9. May 1950., http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/europe-day/schuman-declaration/index_en.htm, pristupljeno 5. juna 2014. godine
- European Union, How the EU works, (2013) http://europa.eu/about-eu/basic-information/index_en.htm, pristupljeno 3. juna 2014. godine
- Gales, Kander, Malanima and Rubio, (2007) “North versus South: Energy transition and energy intensity in Europe over 200 years”, *European Review of Economic History*, 230-232
- Ivan-Ungureanu, C., Marcu, M., (2006) “The Lisbon Strategy”, *Romanian Journal of Economic Forecasting 1/2006*, http://www.ipe.ro/rjef/rjef1_06/rjef1_06_6.pdf, pristupljeno 11. juna 2014. godine
- Jackson, T., (2012) „The Seven Fastest Growing Economies In Africa“, *Ventures*, <http://www.ventures-africa.com/2012/08/the-7-fastest-growing-economies-in-africa/>, pristupljeno 15. juna 2014. godine
- Marjanović, V. i Bošković, G. (2010) “Evropski integracioni procesi i strukturno prilagodavanje“, Regionalni razvoj i demografski tokovi zemalja jugoistočne Evrope, međunarodni naučni skup, Niš: Ekonomski fakultet, 91-103.
- Report from the High Level Group chaired by Wim Kok, 2004., http://ec.europa.eu/research/evaluations/pdf/archive/fp6-evidence-base/evaluation_studies_and_reports/evaluation_studies_and_reports_2004/the_lisbon_strategy_for_growth_and_employment_report_from_the_high_level_group.pdf, pristupljeno sajtu 11. juna 2014. godine
- Rightmove Overseas, (2014) <http://www.rightmove.co.uk/overseas-property/property-46814231.html>, pristupljeno 15. juna 2014. godine
- Savić, Lj. (2013) „Ekonomika industrije“, Beograd: Centar za izdavačku delatnost.
- Sauter, W., (1997) “Competition Law and Industrial policy in the EU”, Clarendon Press, Oxford, UK, 75-79
- Vajdenfeld, V. i Vesels, V. (2003) „Evropa od A do Š – Priručnik za evropsku integraciju“, Beograd: Fondacija Konrad Adenauer.
- Yergin, D., (2008) „The Prize: The Epic Quest for Oil, Money and Power“, New York: Simon and Schuster.

INDUSTRIAL POLICY AS THE EUROPEAN UNION COMPETITIVENESS FACTOR ON THE GLOBAL MARKET

Abstract: The union of the most developed European countries and their heavy industry based economies after the World War II, seemed like the only answer to USA's and Japan's powerful economies. At the same time, it was the only chance for Europe to become competitive in the global market. That was achieved through various forms of economic communities, formed in Europe in the second half of XX century. Since the 1992. Maastricht Treaty, they are known as the European Union. European Union industrial policy had the same priorities since the very beginning – to make Europe the leader of global economy, through investments in knowledge and high-tech innovation. However, that still hasn't happened and considering all the economical and political crisis shaking the Union lately, chances are it can hardly happen at all. Reasons are numerous and different, both inside and outside the Union. The implicit question being posed here is have the most developed world countries and their economies reached their peak and can the EU achieve further growth on the supersaturated global market? This paper investigates the role of industrial policy as one of the key factors for solution to many problems in the past as well as in the future of the EU, which would make this economic and political community of European countries much more competitive on the global market.

Key words: industrial policy, European Union, competitiveness, global market, economic-political crisis.